

POSTANOWIENIE

Dnia 19 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa F. S.

przeciwko U. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 października 2018 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 9 marca 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i w zakresie nim
rozstrzygniętym przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...)
do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 9 marca 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił ponowny wniosek powoda o częściowe zwolnienie go od opłaty od skargi kasacyjnej oraz samą skargę kasacyjną powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z 9 listopada 2015 r., jako nienależycie opłaconą. Podstawą rozstrzygnięcia był art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Powód zaskarżył zażaleniem postanowienie Sądu Apelacyjnego z 9 marca 2018 r. odrzucające skargę kasacyjną od wyroku z 9 listopada 2015 r. oraz – na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. –

wniósł o objęcie rozpoznaniem w postępowaniu zażaleniowym postanowień Sądu Apelacyjnego w (...) z 8 grudnia 2017 r., oddalającego jego ponowny wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej i z 26 stycznia 2018 r. odrzucającego jego ponowny wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej oraz z 9 marca 2018 r. odrzucającego jego ponowny wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej. W zażaleniu powód zarzucił, że przed rozpoznaniem wniosku z 10 stycznia 2018 r. o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej nie został wezwany – stosownie do art. 102 ust. 2 u.k.s.c. – o uzupełnienie braków formalnych tego wniosku przez przedłożenie aktualnego oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku i dochodach. Oznacza to, że wniosek z 10 stycznia 2018 r. został przedwcześnie odrzucony. Sąd Apelacyjny nie wziął też pod uwagę, że w okresie od 30 grudnia 2016 r. do 10 stycznia 2017 r. sytuacja materialna powoda uległa pogorszeniu i nie jest on w stanie opłacić skargi kasacyjnej żadaną przez Sąd kwotą.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Z akt sprawy wynika, że powód 25 lutego 2016 r. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z 9 listopada 2015 r. wraz z wnioskiem o zwolnienie go od należnej opłaty sądowej. Wniosek ten został zwrócony na podstawie art. 102 ust. 4 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 300; dalej jako „u.k.s.c.”), a pełnomocnik powoda, który wniósł skargę kasacyjną obarczoną brakami formalnymi został wezwany m.in. o opłatę od niej w kwocie 100.000 zł. W odpowiedzi na to wezwanie pełnomocnik powoda ponowił wniosek o zwolnienie powoda od kosztów sądowych, tym razem przedkładając oświadczenie powoda o jego sytuacji rodzinnej, majątku i dochodach, które stosownie do art. 102 u.k.s.c. powinno być złożone przy wniosku.

Postanowieniem z 20 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił wniosek powoda o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej. W otwartym terminie do zaskarżenia tego postanowienia powód złożył ponowny wniosek o zwolnienie go od tej opłaty, z powołaniem się na nową okoliczność, którą miało być to, że nie dysponuje już oszczędnościami w kwocie 2.282.800 zł, lecz 46.000 zł. Powód

wyjaśnił przy tym, że kwotę 2.282.800 zł wpisał błędnie w oświadczeniu złożonym na podstawie art. 102 u.k.s.c., a błąd polegał na nieumieszczeniu przecinka po cyfrze 8. Oszczędności powoda już w chwili złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów wynosiły zatem 22.828 zł, nie zaś 2.282.800 zł. Do wniosku powód dołączył oświadczenie złożone stosownie do art. 102 u.k.s.c.

Postanowieniem z 26 lipca 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...) zwolnił powoda od opłaty od skargi kasacyjnej w kwocie ponad 40.000 zł. Powód 22 sierpnia 2016 r. opłacił skargę kwotą 40.000 zł.

Z inicjatywy pozwanej, która w piśmie z 12 sierpnia 2012 r. podała szereg informacji o majątku powoda nieujawnionym przez niego w oświadczeniach złożonych na potrzeby rozpoznania wniosku o zwolnienie od kosztów (akcje, udziały w spółkach, dochody z najmu, nieruchomości, rachunki inne niż oszczędnościowe), Sąd Apelacyjny na podstawie art. 109 ust. 1 u.k.s.c. zarządził dochodzenie celem ustalenia majątku powoda. Na wezwanie Sądu Apelacyjnego powód podał dane o swoim majątku, a ich ujawnienie skutkowało cofnięciem udzielonego mu częściowego zwolnienia od kosztów, co nastąpiło prawomocnym postanowieniem z 3 listopada 2016 r.

Powód, wezwany zarządzeniem z 30 listopada 2016 r. o opłacenie skargi kasacyjnej kwotą 60.000 zł, w otwartym terminie do uiszczenia tej opłaty ponowił wniosek o zwolnienie go od niej. Podał w nim, że podjął starania o sprzedaż lokalu, z najmu którego uzyskiwał dochód, a udziały w spółkach nie przynoszą mu zysku. Poza tym nie powoływał się na jakieś inne okoliczności, które by uzasadniały tezę o zmianie jego sytuacji majątkowej w porównaniu ze stanem, który zadecydował o cofnięciu przyznanego mu wcześniej zwolnienia od kosztów, natomiast oczekiwał ponownego przeanalizowania swojej sytuacji, co – zdaniem powoda – powinno Sąd doprowadzić do wniosku, że przesłanki zwolnienia od opłaty istniały w czasie, gdy zostało mu ono przyznane.

Postanowieniem z 11 stycznia 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił wniosek powoda o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej oraz samą skargę kasacyjną. Postanowienie to na skutek zażalenia powoda zostało przez Sąd Najwyższy uchylone postanowieniem z 13 kwietnia 2017 r. (III CZ 12/17), ze

wskazaniem, że odrzucając wniosek powoda o zwolnienie go od nieuiszczonej części opłaty od skargi kasacyjnej na podstawie art. 107 ust. 2 u.k.s.c., Sąd Apelacyjny zaniechał kontroli wniosku pod kątem przesłanek określonych w art. 102 ust. 1 i 2 u.k.s.c., gdy tymczasem wniosek powoda ograniczał się do polemiki z przesłankami cofnięcia zwolnienia od kosztów i nie obejmował danych, o jakich mowa w oświadczeniu składanym na podstawie art. 102 ust. 1 i 2 u.k.s.c. Zbadanie tych danych powinno poprzedzać ocenę, czy wniosek strony o zwolnienie od kosztów jest wnioskiem ponownym, a jeśli tak, to czy oparto go na tych samych okolicznościach, które stanowiły uzasadnienie poprzedniego wniosku, który został już wcześniej oddalony (art. 107 ust. 2 i art. 112 ust. 4 u.k.s.c.).

Powód, wezwany o to zarządzeniem doręczonym mu 1 czerwca 2017 r., 14 czerwca 2017 r. złożył oświadczenie przewidziane przez art. 102 u.k.s.c., a dalsze wyjaśnienia do tego oświadczenia składał w kolejnych pismach.

Postanowieniem z 8 grudnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił wniosek powoda o zwolnienie go od opłaty, od skargi kasacyjnej. Sąd wskazał, że dochód uzyskany przez powoda w 2016 r., gdy był on już świadomy konieczności uiszczenia opłaty trzykrotnie przekraczał jej wysokość, ale niezależnie od tego powód dysponował i dysponuje innymi wartościowymi składnikami majątku. Powód, po doręczeniu mu 5 stycznia 2018 r. odpisu postanowienia z 8 grudnia 2017 r., 12 stycznia 2018 r. wniósł o zwolnienie go od opłaty od skargi kasacyjnej, gdyż postanowienie to miało nie uwzględniać wysiłków, które czynił w celu pozyskania środków na żadaną opłatę.

Postanowieniem z 26 stycznia 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił wniosek powoda o zwolnienie go od opłaty od skargi kasacyjnej i wezwał jego pełnomocnika o uiszczenie brakującej części tej opłaty w kwocie 60.000 zł, doręczone pełnomocnikowi 15 lutego 2018 r.). W odpowiedzi na to wezwanie, powód w piśmie z 22 lutego 2018 r. ponowił wniosek o zwolnienie go od opłaty od skargi kasacyjnej ponad kwotę 40.000 zł, wskazując, że Sąd Apelacyjny nie uwzględnił, iż nie uzyskał zapłaty za sprzedane udziały w spółce, kolejna spółka, w której jest udziałowcem postawiona została w stan likwidacji, gdyż ponosi starty, a nieruchomości lokalowych nie jest w stanie spieniężyć w takich terminach, by

uzyskać za nie środki wtedy, gdy Sąd rozpoznaje jego kolejne wnioski o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej i żąda jej uiszczenia.

Postanowieniem z 9 marca 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił ponowny wniosek powoda o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej i samą skargę kasacyjną.

2. Skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia, o którego dopuszczalności decyduje m.in. to, czy został wniesiony przez profesjonalnego pełnomocnika. Konieczność udziału w sprawie takiego pełnomocnika, przynajmniej na etapie, gdy rozważana ma być kwestia celowości zaskarżenia orzeczenia tym nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia i jego przyjęcia do rozpoznania ma służyć usprawnieniu przebiegu czynności procesowych, gdyż od takiego pełnomocnika można oczekiwać, że oceni zarówno celowość wniesienia w sprawie skargi kasacyjnej, jak i dopilnuje, żeby strona, którą reprezentuje spełniła wszystkie wymagania formalne decydujące o jej dopuszczalności, bez angażowania sądu w czynności procesowe, których podejmowanie jest czasochłonne i wpływa na zdolność zaangażowania się w rozpoznawanie innych, toczących się przed nim spraw. W niniejszej sprawie skargę kasacyjną imieniem powoda wniósł adwokat, a to oznacza, że powinien ją także należycie opłacić. Jeśli wniesieniu skargi kasacyjnej towarzyszyło wystąpienie o zwolnienie strony skarżącej od należnej opłaty sądowej, to wniosek zawierający takie żądanie powinien opowiadać wymaganiom określonym w art. 102 ust. 1 i 2 u.k.s.c.

Sytuacja materialna i osobista powoda w niniejszej sprawie została przez Sąd Apelacyjny zbadana – po przeprowadzeniu stosownego dochodzenia – według jej stanu na dzień 3 października 2016 r., kiedy to cofnięte zostało udzielone mu częściowe zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej, jako przyznane na podstawie jego oświadczenia majątkowego niezawierającego kompletnych danych istotnych przy ocenie zasadności wniosku. Następnie – przy okazji kontroli w postępowaniu zażaleniowym postanowienia odrzucającego skargę kasacyjną powoda, z uwagi na jej nieopłacenie – został w sprawie wyrażony pogląd, że zanim dojdzie do uznania wniosku strony o zwolnienie jej od kosztów za wniosek ponowny, niezbędne jest stwierdzenie, iż jest to wniosek kompletny w rozumieniu art. 102 ust. 1 i 2 u.k.s.c., a

zatem zawierający wszystkie te dane, o których mowa w powołanym przepisie, podlegające porównaniu z danymi ujawnionymi przez stronę we wniosku rozpoznanym już wcześniej. Niemożliwość dokonania oceny wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, jako wniosku ponownego w rozumieniu art. 107 ust. 2 i art. 112 ust. 4 u.k.s.c. nie oznacza jednak, że do takiego wniosku nie ma zastosowania art. 102 ust. 4 u.k.s.c., gdyby został złożony przez stronę, która w sprawie jest reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2017 r., III CZ 141/16, nieopubl.). Ocena przesłanek zastosowania w sprawie art. 102 ust. 4 u.k.s.c. należy do przewodniczącego i musi poprzedzać podjęcie przez sąd działań orzeczniczych, także mających podstawę w art. 107 ust. 2 u.k.s.c.

W związku z uchyleniem postanowienia z 11 stycznia 2017 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej powoda z uwagi na jego przedwczesne wydanie, Sąd wezwał powoda o złożenie oświadczenia wymaganego przez ustawodawcę w art. 102 ust. 2 u.k.s.c. i postanowieniem z 8 grudnia 2017 r. oddalił wniosek powoda o częściowe zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej. Wówczas powtórzyła się sytuacja sprzed wydania uchylonego przez Sąd Najwyższy postanowienia z 11 stycznia 2017 r., gdyż powód w otwartym terminie do opłacenia skargi po raz kolejny wniósł o zwolnienie go od opłaty, a do tego wniosku nie dołączył oświadczenia, o jakim mowa w art. 102 ust. 1 u.k.s.c., a następnie uczynił to po raz kolejny, w odpowiedzi na wezwanie o brakującą część opłaty i także temu jego wnioskowi nie towarzyszyło złożenie oświadczenia, o jakim mowa w art. 102 ust. 2 u.k.s.c. Te niekompletne wnioski z 12 stycznia 2018 r. i z 22 lutego 2018 r. o zwolnienie powoda od opłaty od skargi kasacyjnej z uwagi na zmianę okoliczności decydujących o zdolności do jej poniesienia, zostały przez Sąd Apelacyjny potraktowane jako wnioski ponowne i odrzucone, chociaż w postanowieniu z 12 kwietnia 2017 r., III CZ 12/17 Sąd Najwyższy wskazał, że w ten sposób można zakwalifikować tylko wnioski kompletne w rozumieniu art. 102 ust. 1 i 2 u.k.s.c., a zatem obejmujące wszystkie dane, które w świetle powyższych przepisów muszą być ujawnione we wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. W konsekwencji, doszło do powtórzenia sytuacji, jaka w niniejszej sprawie miała już miejsce i spowodowała uchylenie postanowienia z 11 stycznia 2017 r.

Odrzucenie skargi kasacyjnej zaskarżonym obecnie postanowieniem z 9 marca 2018 r. jest na powrót przedwczesne, skoro trafnie powód kwestionuje odrzucenie jego wniosków o przyznanie mu częściowego zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej, które nie zostały zwrócone na podstawie art. 102 ust. 4 u.k.s.c., a przez Sąd zostały rozpoznane na podstawie art. 107 ust. 2 i 112 ust. 4 u.k.s.c., chociaż nie zawierały oświadczeń wymaganych przez art. 102 ust. 2 u.k.s.c.

W warunkach, gdy – z przyczyn podanych wyżej – trafne okazały się zarzuty powoda podniesione w stosunku do objętych rozpoznaniem na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. postanowień z 26 stycznia 2018 r. i z 9 marca 2018 r. w przedmiocie odrzucenia wniosków powoda o częściowe zwolnienie go od opłaty od skargi kasacyjnej z uwagi na powoływaną przez niego zmianę okoliczności istotnych dla przyznania takiego zwolnienia, które bezpośrednio zadecydowały o odrzuceniu skargi kasacyjnej, brak było podstaw do objęcia rozpoznaniem w ramach rozpoznania niniejszego środka zaskarżenia postanowienia z 8 grudnia 2017 r., którym Sąd Apelacyjny oddalił kompletny (tj. zawierający także oświadczenie, o jakim mowa w art. 102 ust. 2 u.k.s.c.) wniosek powoda o zwolnienie go od opłaty od skargi kasacyjnej.

W świetle art. 112 ust. 4 u.k.s.c., ocena zachowania terminu do opłacenia skargi kasacyjnej wymaga stwierdzenia, że strona wniosła „ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oparty na tych samych okolicznościach”. Tylko taki wniosek w świetle powołanego przepisu nie ma wpływu na bieg terminu do opłacenia pisma.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 394¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z 394¹ § 3 i art. 108 § 2 oraz art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.